

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΠΟΥΔΕΣ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ
ΕΥΡΩΠΗΣ»

**Μεταφραστική πρόσληψη των Σέρβων λογοτεχνών Ίβο
Άντριτς και Μίλοραντ Πάβιτς στην Ελλάδα μέχρι
σήμερα"**

Μπίνος Α. Γεώργιος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

1. Επιλογή του θέματος:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στο Κεφάλαιο 1 χρειάζεται

- να δοθούν οι ορισμοί των εννοιών που χρησιμοποιούνται,
- να οριστεί το πρόβλημα κατά το δυνατόν συστηματικά,
- να περιγραφεί ο βαθμός σημαντικότητας του προβλήματος,
- να καθοριστεί η σκοπιά της ανάλυσης,
- να καθοριστούν οι στόχοι της μελέτης,
- να παρουσιαστεί η διάρθρωση της εργασίας ανά κεφάλαιο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Σερβική λογοτεχνία μεταφρασμένη στα Ελληνικά.

Η υιοθέτηση του κυριλλικού αλφαβήτου από τους Σέρβους, τον 9ο αιώνα μ.Χ., σηματοδοτεί τις απαρχές της λογοτεχνίας τους. Τα πρώτα κείμενα της σερβικής λογοτεχνίας είναι κυρίως θρησκευτικού περιεχομένου, ενώ δε λείπουν και χρονογραφήματα ή μεταφράσεις έργων της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Μετά τη μάχη του Κοσσυφοπεδίου, το 1389, και την υποταγή των Σέρβων στους Τούρκους, η λογοτεχνική παραγωγή των πρώτων παρουσίασε κάποια ύφεση. Από τα τέλη του 15ου αιώνα όμως, σημειώνεται αξιόλογη πνευματική δραστηριότητα και πάλι. Το 1494 ιδρύθηκε στο Τσέτινγε του Μαυροβουνίου το πρώτο σερβικό τυπογραφείο. Μεγάλη λογοτεχνική, αλλά και γενικότερη πνευματική άνθηση, παρατηρείται κατά το 16ο και 17ο αιώνα. Η σερβική λογοτεχνία, με τις ρίζες της να χάνονται στον ορθόδοξο Μεσαίωνα και την εθνική της συγκρότηση να τοποθετείται, όπως και της ελληνικής, στον 19ο αιώνα της απελευθέρωσης από τους Τούρκους, με μια πλούσια λαϊκή παράδοση να τη στηρίζει, ανοίγεται στα λογοτεχνικά είδη και στον κόσμο κυρίως από τον μεσοπόλεμο και εξής. Στις αρχές του αιώνα, ο μοντερνισμός δίνει το «παρών» στην ποίηση με τον Μίλος Τσερνιάνσκι και την Ιθάκη του, εξαπλώνεται μέσα από ποικίλα περιοδικά, ένα εκ των οποίων είναι το «Ζενίθ», με άξονα το οποίο δημιουργείται το ρεύμα του ζενιθισμού. Είναι παράδοση για τους Σέρβους ποιητές να περνούν με ευκολία στην πεζογραφία, όπως ο Τσερνιάνσκι που εκτός από συγκλονιστικά ποιήματα

(ορισμένα έχουν μεταφραστεί στην ανθολογία «Αίμος», εκδ. Φίλοι του Αντί) μυθολογεί τη σερβική ιστορία στο υπέροχο μυθιστόρημά του με τίτλο «Μεταναστεύσεις» το 1929 (στα ελλ. «Οι Σέρβοι», εκδ. Λιβάνη).

Ενώ οι πρωτοποριακές δράσεις ενισχύονται και η υπερρεαλιστική ομάδα του Βελιγραδίου αναπτύσσεται στη δεκαετία του '30 σε στενή σχέση με τη Γαλλία, ένα νέο αριστερό ρεύμα κοινωνιστικού και ρεαλιστικού προσανατολισμού επικρατεί ως τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι υπερρεαλιστές θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο ως προς την καλλιτεχνική απελευθέρωση μετά τη ρήξη του γιουγκοσλαβικού καθεστώτος με την ΕΣΣΔ και τον σταλινισμό. Στα μεταπολεμικά χρόνια, ο ρεαλισμός, που έχει ήδη αναπτυχθεί σημαντικά στον 19ο αιώνα, επενδυμένος με κοινωνικό περιεχόμενο αλλά και με πρωτοποριακές αποχρώσεις, θα δώσει τον τόνο. Ενδεικτική της συναίρεσης αυτής της πρωτοπορίας με την κοινωνική επανάσταση είναι η περίπτωση του νεότερου των υπερρεαλιστών, Οσκαρ Ντάβιτσο, που ενώνει στο μυθιστόρημά του «Ποίημα» (1952) τη φλόγα του έρωτα με εκείνη της επανάστασης, με τρόπο που θυμίζει τους Ρώσους φουτουριστές.

Στην ποίηση κυριαρχούν ο κλασικός μοντερνιστής Βάσκο Πόπα (εκδ. Υψίλον), ο Μίοντραγκ Πάβλοβιτς, ο οποίος διαπρέπει επίσης στο δοκίμιο, ο Ιβάν Λάλιτς, ο αυτόχειρας Μπράνκο Μίλτσκοβιτς, που γίνεται το σύμβολο της ποιητικής στράτευσης. Ανάμεσα στους πρωτότυπους και σημαντικότερους Σέρβους ποιητές στο δεύτερο ήμισυ του 20ού αιώνα είναι ο Βάσκο Πόπα, ο Μίοντραγκ Πάβλοβιτς και ο Ίβαν Γκατζάνσκι. Οι ποιητές αυτοί έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες και έχουν μπει στις ανθολογίες παγκόσμιας ποίησης. Η ποίησή τους έχει μεταφραστεί και στην ελληνική γλώσσα, είτε απευθείας από τη Σερβική είτε μέσω άλλων γλωσσών, ως επί το πλείστον από τη Αγγλική ή Γαλλική. Το μεταφρασμένο ποίημα ενσωματώνεται στη λογοτεχνία της χώρας στην οποία έχει μεταφραστεί», γι' αυτό, λόγω της σημασίας που έχουν οι ποιητές αυτοί στη σέρβικη λογοτεχνία και των δεσμών τους με τον ελληνικό κόσμο, την ελληνική ποίηση και την ελληνική κουλτούρα γενικά, πιστεύω ότι οι μεταφράσεις των ποιημάτων τους αξίζουν μια τέτοια ανάλυση, και κυρίως επειδή οι ποιητές αυτοί ανήκουν στους «καβαφογενείς» λεγόμενους ποιητές.

Με τον Βάσκο Πόπα (1922-1991) αρχίζει η σύγχρονη σέρβικη λογοτεχνία, ακριβέστερα με την έκδοση της συλλογής των ποιημάτων του *Κόρα* (*Kora*) το 1953. Ο Πόπα «εισήγαγε νέα, χαρακτηριστική, ανέλπιστη και νεωτεριστική έκφραση, στην οποία συνενώνει τον ευρωπαϊκό μοντερνισμό και τη σέρβικη λαϊκή παράδοση. Στην Ελλάδα ο Β. Πόπα έχει μεταφραστεί σε ξεχωριστά βιβλία, αλλά και σε περιοδικά και ανθολογίες. Σε ξεχωριστή έκδοση κυκλοφόρησε το 1979 στην Αθήνα το βιβλίο με τίτλο *Ποιήματα* από τον εκδοτικό οίκο Κέδρος. Την εκλογή των ποιημάτων και τη μετάφραση έκανε η Έλλη Σκοπετέα.

Η αρχή της μοντέρνας σέρβικης ποίησης συνδέεται εξίσου και συγχρόνως με το όνομα του ποιητή Μίοντραγκ Πάβλοβιτς. Ο Μ. Πάβλοβιτς έχει μεταφραστεί σε όλες τις ευρωπαϊκές γλώσσες, πιο πολύ στη γερμανική, αλλά και σε ορισμένες ασιατικές γλώσσες. Στα Ελληνικά τον μετέφρασε η Νέλλα Πέτριτς Ρέσλερ

απευθείας από τη Σερβική και εκδόθηκε από τις εκδόσεις Μαυρίδη στην Αθήνα το 1981 με τίτλο «Ποιήματα (*Pesme*)»

Τα ποιήματα του νεότερου ανάμεσα στους τρεις αυτούς ποιητές, επίσης βραβευμένου και μεταφρασμένου σε πολλές γλώσσες, Ίβαν Γκατζάνσκι (1937) έχουν μεταφρασθεί στην Ελληνική από διάφορους μεταφραστές: Έλλη Σκοπετέα, Νίκο Τσιτσιμελή, Νάσο Βαγεννά, Κώστα Μαυρούδη και Ιφιγένεια Ραντούλοβιτς. Ο Ίβαν Γκατζάνσκι με τους πρώτους του ήδη στίχους τιμήθηκε ως κορυφαίος ποιητής. Οι κριτικοί τον θέτουν σε ξεχωριστή θέση, θεωρώντας τον ως ιδιόμορφο και ξεχωριστό φαινόμενο στη Σερβική Ποίηση. Ο Γκατζάνσκι εκπροσωπείται στη *Ανθολογία ξένων καβαφογενών ποιημάτων* με το ποίημα *Η Πενθεσίλεια στο Βελιγράδι καθ' οδόν προς τα Ελληνικά Νησιά* σε μετάφραση του Νίκου Τσιτσιμελή. Βιβλία ποίησης του Γκατζάνσκι είναι επίσης το *Vojvodina (Βοϊβοδία)*, *Banat (Μπάναντ)*, *Gimnastika (Γυμναστική)*, *Pisma u ništa J. St. Ρορονιού (Γράμματα στο τίποτα προς τον Γ. Στ. Πόποβιτς)*, *Balkanskom ulicom (Στην οδό Βαλκανίων άνω-κάτω, που εκδόθηκε σε 6 γλώσσες (σέρβικα, αγγλικά, ελληνικά, γερμανικά, ιταλικά και κινέζικα)*

Τόσο στην ποίηση όσο και στην πεζογραφία, όπου δεν υπάρχει η κλασική λογοκρισία των υπόλοιπων χωρών του ανατολικού μπλοκ, οι αισθητικές και οι ποιητικές συνυπάρχουν και συναιρούνται, ενώ οι συγγραφείς μετακινούνται με άνεση από το ένα είδος στο άλλο. Αμέσως μετά τον πόλεμο πάντως, το 1945, ο νομπελίστας Ιβο Αντριτς, φίλος του Τσερνιάνσκι, εκδίδει το γνωστό «Γεφύρι του Δρίνου» (εκδ. Καστανιώτη όπου και πολλά άλλα έργα του), ένα μυθιστόρημα για τον ιδιαίτερο βαλκανικό χωροχρόνο που εξηγεί προφητικά τα όσα επακολούθησαν στη δεκαετία του 1990. Όταν η γιουγκοσλαβική λογοτεχνία θα διαλυθεί μαζί με τη Γιουγκοσλαβία, ο κροατικής καταγωγής Αντριτς θα γίνει, μαζί με τον Τσερνιάνσκι, ο εθνικός συγγραφέας των Σέρβων, ενώ ο άλλος μεγάλος Γιουγκοσλάβος συγγραφέας, ο Μέσα Σελίμοβιτς («Ο δερβίσης και ο θάνατος», εκδ. Γνώση, «Το κάστρο», εκδ. Κέδρος), θα θεωρηθεί πατέρας των βοσνιακών γραμμάτων.

Η δεκαετία του '60 επανασυνδέεται με τον γόνιμο μοντερνιστικό μεσοπόλεμο, ενώ η ρεαλιστική συνιστώσα, ανανεωμένη, είναι ιδιαίτερως ισχυρή, σε ένα πλαίσιο που τονίζει την κοινωνική λειτουργία της λογοτεχνίας. Εμφανίζεται ο στυλίστας Ντανίλο Κις, ο Μπόρχες των Βαλκανίων όπως τον έχουν ονομάσει, στον οποίο η Πασκάλ Καζανοβά επιφυλάσσει εξέχουσα θέση στην «Παγκόσμια πολιτεία των γραμμάτων» της (εκδ. Πατάκη), με την ποιητική πρόζα, την ιδιαίτερη χρήση της μικρής φόρμας και του δοκιμίου και την πολιτική του καταγγελία του ολοκληρωτισμού σε ιστορίες μετέωρες ανάμεσα στο πραγματικό και το φανταστικό (εκδ. Κέδρος, Scripta). Την ίδια περίοδο εμφανίζεται ο μοντερνιστής Μπόρισλαβ Πέκιτς, ανανεωτής του μυθιστορηματικού λόγου στη δεκαετία του 1960, του οποίου «Ο καιρός των θαυμάτων», μια εμβληματική επανανάγνωση της Βίβλου με ήρωες τους περιθωριακούς, αποτελεί σταθμό στη σερβική λογοτεχνία (εκδ. Κέδρος). Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται ο Βίντοσαβ Στεβάνοβιτς (τα έργα του από τις εκδ. Εστία, Μεταίχιμο, Παρατηρητής και Παρασκήνιο), ο οποίος έζησε και για κάποια χρόνια αυτοεξόριστος στην Αθήνα, ο Μίλισαβ Σάβιτς

(Κέδρος, Καστανιώτης) και ο Ντράγκοσλαβ Μιχαήλοβιτς («Όταν άνθιζαν τα κολοκύθια», εκδ. Παρασκήνιο).

Σημαντικές φωνές από τη νέα γενιά στην ταραγμένη δεκαετία 1980

Μετά τον θάνατο του Τίτο και παρά το γεγονός ότι στη Γιουγκοσλαβία η αυτολογοκρισία ήταν πιο έντονη από τη λογοκρισία και ότι το καθεστώς επιβιώνει, πνέει ένας άνεμος ελευθερίας. Ο Μίλοραντ Πάβιτς, που είχε κάνει την εμφάνισή του μαζί με τον Ντανίλο Κις με τον οποίο είχε πολλά κοινά, εκδίδει το «Λεξικό των Χαζάρων» του (1984), που σφράγισε τη σερβική μεταμοντέρνα λογοτεχνία (με μια έννοια του μεταμοντερνισμού ωστόσο αρκετά διαφορετική στη Σερβία από την αμερικανική, από την οποία επηρεάστηκε, και έντονο τόσο το παιγνιώδες στοιχείο όσο και το ιστορικό), πρώιμα υπερκειμενικό και ευφάνταστο με τη μορφή του λεξικού που το χαρακτηρίζει, διαβάστηκε με ενθουσιασμό από το ελληνικό κοινό, όπως και μια σειρά άλλα έργα του (εκδ. Καστανιώτη, Εστία, Ηρόδοτος) - ακόμη και όταν η υποστήριξή του προς τον Μιλόσεβιτς τον απομόνωσε στη Δύση.

Η γενιά του, ώριμη, κυριαρχεί (Κις, Πέκιτς, Σάβιτς κ. ά.), ενώ νέες φωνές σημαντικές φωνές εμφανίζονται, όπως ο Σβέτισλαβ Μπάσαρα («Καταραμένη γη», Κέδρος), ο Ντράγκαν Βέλικιτς («Ρωσικό παράθυρο», Κονιδάρης), ο Νταβίντ Αλμπαχάρι («Δόλωμα», «Άνθρωπος από χιόνι», Κέδρος), όλοι ενεργοί έως σήμερα και κινούμενοι στο πλαίσιο ενός πολύμορφου μεταμοντερνισμού, με έντονο το παρωδιακό στοιχείο, με εμφανή την αντίληψή τους ότι ανήκουν σε μια εποχή «μετά», όπως ωραία το περιγράφει ο κριτικός Μίλιβορ Σρέμπρο, αλλά και έντονες τις ιστορικές αναφορές, που παραμένουν πολιτικές τη στιγμή που αρνούνται την πολιτική με την κατεστημένη τους έννοια. Σημαντικά ονόματα της νέας γενιάς συγγραφέων είναι ακόμη ο Βλάντισλαβ Μπάγιτς («Χαμάμ Βαλκάνια», «Ο Μέγας Αλέξανδρος στη γη των Κελτών», Κέδρος) και η Σβετλάννα Βέλμαρ-Γιάνκοβιτς («Η Μίλιτσα Πάβλοβιτς στο σκοτάδι», Πατάκης).

Κλείνοντας αξίζει να αναφερθεί ενδεικτικά η μεταφρασμένη νεότερη ποίηση, του Αμερικανοσέρβο Τσαρλς Σίμικ (Σίμιτς στα σέρβικα, εκδ. Κοινωνία των Δεκάτων) και τον Μόμα Ράντιτς, που έχει επιλέξει να ζει στην Ελλάδα («Πόρτα», Απόπειρα).

Παρακάτω θα εστιάσουμε κυρίως στις μεταφραστικές προσλήψεις κυρίως δυο Σέρβων λογοτεχνών, του Ίβο Άνριτς ο οποίος θεωρείται και ο εθνικός συγγραφέας της χώρας και του Μίλοραντ Πάβιτς, του θεμελιωτή της σερβικής μεταμοντέρνας λογοτεχνίας.

ΙΒΟ ΑΝΤΡΙΤΣ

Иван "Иво

Ο Ίβο Αντριτς γεννήθηκε στις 9 Οκτωβρίου το 1892 στη Βοσνιακή πόλη Ντόλατς, κοντά στο Τράβνικ, από καθολική οικογένεια Κροατών από το Σαράγεβο, δηλαδή μόλις δεκατέσσερα χρόνια μετά το Συνέδριο του Βερολίνου που έδινε ουσιαστικά το δικαίωμα στην Αυστροουγγρική Αυτοκρατορία να κατέχει εξολοκλήρου την Βοσνία και την Ερζεγοβίνη. Μετά το θάνατο του πατέρα του, δύο χρόνια αργότερα, η μητέρα του τον εμπιστεύτηκε σε συγγενείς στο Βίσεγκραντ, στον ποταμό Δρίνο, καθώς ήταν πολύ φτωχή και δεν μπορούσε να τον μεγαλώσει. Εκεί τελείωσε το δημοτικό και έπειτα επέστρεψε στο Σαράγεβο, όπου πήγε γυμνάσιο. Τότε ξεκίνησε να γράφει τα πρώτα του ποιήματα και το 1911 τα δημοσιεύει στην Βοσνιακή εφημερίδα *Bosanska Vila*. Ενώ ήταν ακόμα μαθητής έγινε μέλος της οργάνωσης (Μπαδα *Босна, Mlada Bosna*, Νέα Βοσνία) και στήριζε τον επαναστατικό αγώνα για ανεξαρτησία. Η οργάνωση αυτή αποτελούνταν κυρίως από νεαρούς μαθητές νοτιοσλαβικής προέλευσης (σέρβους, κροάτες, βόσνιους) ωστόσο μέσα στην οργάνωση υπήρχαν διαφορετικά μέλη που προωθούσαν διαφορετικά ιδεολογικά ρεύματα και τάσεις, με τις δυο που ξεχωρίζουν να είναι η πανσλαβιστική τάση στα νότια βαλκάνια και ο Σερβικός εθνικισμός.

Το 1912, χάρη σε μια υποτροφία, άρχισε να σπουδάζει στο Πανεπιστήμιο του Ζάγκρεμπ. Τον επόμενο χρόνο πήγε στη Βιέννη, όπου παρακολούθησε μαθήματα ιστορίας, φιλοσοφίας και λογοτεχνίας. Όμως το κλίμα της Βιέννης έβλαψε την υγεία του και έτσι αναγκάστηκε να διακόψει τις σπουδές εκεί και να συνεχίσει στο τμήμα φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου της Κρακοβίας. Την ίδια εποχή εξέδωσε επτά ποιήματά του σε μια συλλογή νεαρής Κροατικής ποίησης.

Στις 28 Ιουνίου 1914, μόλις ο Άντριτς έμαθε για τη δολοφονία του Αρχιδούκα Φερδινάρδου από τον Σέρβο εθνικιστή Γκαβρίλο Πρίντσιπ, έφυγε από την Κρακοβία. Συνελήφθη όμως από την αυστριακή αστυνομία στο Σπλιτ, όπου βρίσκονταν για διακοπές, για την πολιτική του δράση και για υποψία συμμετοχής στην δολοφονία του Φερδινάρδου και φυλακίστηκε αρχικά στο Σίμπενικ και αργότερα στο Μάριμπορ, όπου παρέμεινε φυλακισμένος μέχρι τον Μάρτιο του 1915. Κατά την διάρκεια του εγκλεισμού του στο Μάριμπορ ο Άντριτς αποτύπωσε τις εντυπώσεις του εγκλεισμού του και τις απέδωσε στο πρώτο του έργο με τίτλο *Ex pronto*, που εκδόθηκε στην Τσεχία το 1919. Μετά την απελευθέρωσή του και αφού παρέμεινε ένα διάστημα υπό περιορισμό, ο Άντριτς πήγε στο Ζάγκρεμπ όπου ξεκίνησε να εκδίδει το λογοτεχνικό περιοδικό *Knjizevni jug* (Λογοτεχνικός Νότος). Στο Ζάγκρεμπ τον βρήκε η κατάρρευση της Αυστροουγγρικής αυτοκρατορίας και η δημιουργία του βασιλείου των Σέρβων, των Κροατών και των Σλοβένων.

Το 1920 ξεκίνησε τη διπλωματική του καριέρα με το διορισμό του στο Βατικανό. Ακολούθησαν αποστολές στο Βουκουρέστι και στην Τεργέστη, και το 1923 έγινε υποπρόξενος στο Γκρατς. Καθώς δεν είχε πτυχίο πανεπιστημίου, για να παραμείνει στο διπλωματικό σώμα γράφτηκε στη φιλοσοφική σχολή του Γκρατς και τον Ιούνιο του 1924, υποστήριξε την πτυχιακή του εργασία για την πρόοδο της πνευματικής ζωής στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

Μετά από παραμονή δύο χρόνων στο Βελιγράδι, διορίστηκε υποπρόξενος πρώτα στη Μασσαλία, τον Οκτώβριο του 1926, και έπειτα στην Μαδρίτη, το 1928. Αργότερα μετατέθηκε στις Βρυξέλλες και έπειτα στη Γενεύη, όπου εκπροσώπησε τη Γιουγκοσλαβία στην Κοινωνία των Εθνών. Η κορύφωση της διπλωματικής του καριέρας ήρθε το 1933 με τον διορισμό του ως πρέσβη στο Βερολίνο. Προτού παραιτηθεί από τη θέση αυτή, το 1941, προσπάθησε να γλυτώσει από τη φυλακή πολλούς Πολωνούς διανοούμενους, των οποίων η χώρα ήταν ήδη υπό γερμανική κατοχή, χωρίς όμως τη στήριξη της γιουγκοσλαβικής κυβέρνησης που συχνά έβαζε εμπόδια στην προσπάθειά του αυτή. Μετά την παραίτησή του επέστρεψε στο Βελιγράδι και, τον Νοέμβριο του 1941, αποσύρθηκε από το διπλωματικό σώμα και αρνήθηκε να λάβει τη σύνταξη. Μόλις μερικές ώρες μετά την επιστροφή του στο Βελιγράδι, η πόλη βομβαρδίστηκε από γερμανικά αεροπλάνα. Αν και αναγκάστηκε να υποχωρήσει κατά την γερμανική κατοχή, ο Άντριτς παρόλα αυτά κατάφερε να επιβιώσει και να μας χαρίσει τρία πολύ σημαντικά έργα, τα οποία αποκαλούνται γενικά Βοσνιακή τριλογία, αν και δεν έχουν καμία σχέση μεταξύ τους και εκδόθηκαν μόλις μετά το 1945. Φυσικά αυτό που ξεχώρισε ήταν το γεφύρι του Δρίνου, έργο το οποίο έμελε να του αποδώσει βραβείο Νόμπελ λίγα χρόνια αργότερα. Τα υπόλοιπα έργα της λεγόμενης «τριλογίας» ήταν τα «Βοσνιακά Χρονικά» και η Γυναίκα από το Σαράγιεβο».

Κατά την διάρκεια του πολέμου ο Άντριτς αρνήθηκε να υπογράψει το κάλεσμα για καταδίκη της αντίστασης στις δυνάμεις κατοχής όπως και να δημοσιεύσει οποιοδήποτε έργο του «ενώ υπάρχει κόσμος που υποφέρει και πεθαίνει».

Μετά τον πόλεμο έγινε πρόεδρος της Ένωσης Γιουγκοσλάβων Συγγραφέων και του Συλλόγου για την πολιτιστική συνεργασία με την ΕΣΣΔ, εξέδωσε πολλά έργα του και έδωσε πολλές διαλέξεις.

Το 1961 όπως αναφέραμε, βραβεύτηκε με το Νόμπελ Λογοτεχνίας «για την επική δύναμη των λογοτεχνικών του θεμάτων και τον τρόπο που απεικονίζει την ανθρώπινη μοίρα, αντλώντας υλικό από την ιστορία της πατρίδας του». Το έργο το οποίο ξεχώρισε ήταν το Γεφύρι του Δρίνου. Στην τελετή απονομής πήρε την ευκαιρία να μιλήσει για το έργο του μυθιστοριογράφου χαρακτηρίζοντάς το λεπτό και δύσκολο καθήκον. «Πράγματι, πώς είναι δυνατόν να περιμένουμε από ένα συγγραφέα να μας μιλήσει για το έργο του, τη στιγμή που το δημιουργήμα είναι κομμάτι του εαυτού του; Μερικοί από μας θεωρούν τους μεν δημιουργούς του παρόντος ως βωβούς και απόντες, τους δε του παρελθόντος ως φέροντες τον τίτλο του διάσημου συγγραφέα, και ρίχνουν το βάρος στο ίδιο το έργο τέχνης, πιστεύοντας ότι διαθέτει πιο καθαρή κι ανόθευτη φωνή απ' αυτήν του δημιουργού του» μας λέει ο ίδιος, χωρίς να χαρακτηρίζει την στάση αυτή καινοφανή. Σε χιλιάδες γλώσσες, απ' άκρου εκ άκρον της γης, το έργο των σύγχρονων μυθιστοριογράφων, που εκδίδεται από εκδοτικούς οίκους σε μεγάλες πόλεις σε όλο τον κόσμο, είναι οι ανθρώπινες καταστάσεις που περιγράφονται και που οι άνθρωποι ποτέ δεν κουράζονται να ιστορούν. Ο τρόπος της αφήγησης και η μορφή του Ίβο Άντριτς είναι αυτό που τον έκανε να ξεχωρίσει και να διακριθεί για πρώτη φορά ένας συγγραφέας από μια μικρή χώρα, βάζοντάς την για πρώτη φορά στον επίκεντρο του λογοτεχνικού κόσμου. Ο συγγραφέας δώρισε τα χρήματα του βραβείου για να βελτιωθούν οι βιβλιοθήκες της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του η κατάσταση της υγείας του είχε επιδεινωθεί και παρέμενε μεγάλα χρονικά διαστήματα στο νοσοκομείο. Ο μεγάλος νομπελίστας συγγραφέας πέθανε τελικά στις 13 Μαρτίου το 1975. Ο Ίβο Άντριτς κατάφερε να γίνει «ο εθνικός συγγραφέας» της Σερβίας που καθόρισε με τον τρόπο γραφής νέες λογοτεχνικές επιρροές στα μεταπολεμικά βαλκάνια. Τα έργα του χρησιμοποιήθηκαν και σε σχολικά εγχειρίδια ενώ η προτομή του εξακολουθεί να κοσμεί πλατείες, γραμματόσημα, καθώς και το χαρτονόμισμα των δέκα εκατομμυρίων δηναρίων της Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας. Το πλούσιο και πολύ σημαντικό έργο που άφησε πίσω του, ήταν η κληρονομιά του για εκατομμύρια αναγνώστες σε όλο τον κόσμο και χιλιάδες στην χώρα μας. Την μεταφραστική πρόσληψη αυτού του πού σπουδαίου έργου στην χώρα μας θα εξετάσουμε εκτενέστερα παρακάτω.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ ΙΒΟ ΑΝΤΡΙΤΣ

«Η Καταραμένη Αυλή»

Τα λογοτεχνικά έργα του Άντριτς που έχουν μεταφραστεί στα Ελληνικά στην χώρα μας ξεκινούν να μεταφράζονται από το 1992 τις εκδόσεις Λιβάνη. Το πρώτο έργο του Άντριτς που μεταφράζεται είναι «η Καταραμένη Αυλή». Ο βασικός αφηγητής είναι ένας Βόσνιος μοναχός ο οποίος άκουσε από τον καλόγερο Πέταρ - που μόλις πέθανε- την ιστορία της συμπτωματικής του φυλάκισης σε μια μεγάλη φυλακή της Κωνσταντινούπολης, εκείνη που φέρει το παρατσούκλι «η Καταραμένη Αυλή». Ο ένας χρόνος παραμονής του Πέταρ στη φυλακή αρκεί ώστε οι εξιστορήσεις να συναντήσουν η μια την άλλη. Μια αλάνα γεμάτη σκόνη, εκτεθειμένη στους νοσηρούς νοτιάδες που επηρεάζουν τις συνειδήσεις και σκορπίζουν ολόγυρα την απελπισία. Σ' αυτό το χωνευτήρι συναθροίζονται οι απόκληροι της τουρκικής κοινωνίας: από βαριά καταδικασμένους και σεσημασμένους δολοφόνους μέχρι κλεφτοκοτάδες και φουκαριάρηδες. Όλο υπομένουν τις ποινές τους, σ' ένα είδος πολυεθνικού Καθαρητηρίου. Η κοινωνική καταγγελία της στρατευμένης λογοτεχνίας του Άντριτς στοχεύει το σαθρό μουσουλμανικό δίκαιο. Στη μεθόριο τριών κόσμων και τριών φανατικών θρησκειών, ο συγγραφέας αναζητά την οικουμενική θεώρηση, τη γεφύρωση των διαφορών. Κι επιλέγει ως σκηνικό της μυθοπλασίας του το καζάνι της μεγάλης φυλακής, που αυτόματα μετατρέπεται σε αλληγορία της αυθαιρεσίας με την οποία απονέμεται το Δίκαιο στον κόσμο ετούτο. Το έργο αυτό όπως είναι προφανές, ότι ο Άντριτς το εμπνεύστηκε την περίοδο που ο ίδιος βρισκόνταν στην φυλακή, για την υποψία και μόνο της συμμετοχής του στην δολοφονία του αρχιδούκα Φερδινάρδου. Παράλληλα επιλέγει να εκθέσει την μεταοθωμανική κοινωνία μέσα από μια φυλακή έτσι όπως ο ίδιος βίωσε αποδομώντας το σαθρό οθωμανικό δίκαιο χωρίς αυτό να αποτελεί όμως τον αυτοσκοπό του συγγραφέα. Την μετάφραση του βιβλίου για πρώτη φορά ανέλαβε ο Ιωάννης Κωτούλας. Γεννήθηκε το 1976 στο Σίδνεϋ της Αυστραλίας. Είναι ιστορικός, ιδρυτικό μέλος του Επιστημονικού Ινστιτούτου Γεωπολιτικών Μελετών. Όλες οι αναθεωρήσεις της μετάφρασης, ακόμη και οι πιο ασήμαντες προδίδουν μια τάση προς το λογιότερο, ίσως και μια προσαρμογή στην εξελιγμένη κάπως ή και θεσμοθετημένη κοινή γλώσσα. Τι σημαίνουν τώρα όλες αυτές οι αναθεωρήσεις για τον μεταφραστή; Πρώτον ότι πρέπει να διαθέτει τη νεότερη έκδοση και δεύτερον

ότι πρέπει, προς αποφυγήν παρεξηγήσεων, να σημειώσει την έκδοση από την οποία μεταφράζει. Αυτό όμως δεν τον απαλλάσσει από τον κίνδυνο παρεξήγησης από μέρους του κριτικού και επιπλέον διατρέχει τον κίνδυνο, σε περίπτωση νεότερης έκδοσης, να θεωρηθεί η μετάφρασή του πεπαλαιωμένη. Στην περίπτωση του Κωτούλα, ο μεταφραστής απέδωσε την πρώτη μετάφραση του έργου στην ελληνική γλώσσα, με το μέλημα του μεταφραστή σε μια τέτοια περίπτωση μα μην είναι να μεταφέρει ό,τι ήθελε να πει ο συγγραφέας, αλλά εκείνα όσα είπε, μαζί με τον τρόπο με τον οποίο τα είχε εκφράσει με προσπάθεια να παραμείνει όσο το δυνατόν πιο πιστός στο αρχικό κείμενο. Η δεύτερη έκδοση του βιβλίου έγινε πρόσφατα από τις εκδόσεις Καστανιώτη στις 8 Απριλίου το 2013. Την μετάφραση του βιβλίου αυτή την φορά ανέλαβε Χρήστος Γκούβης. Στο σημείωμα του μεταφραστή στις πρώτες σελίδες του βιβλίου, ο Γκούβης παρατηρεί μια λυρική-πιο φιλοσοφική διάθεση δίνοντας έμφαση στον ρυθμό, τις εικόνες και τις μεταφορές οι οποίες την συνθέτουν. Καταγράφει έτσι την μουσικότητα του λόγου του με λέξεις οι οποίες έχουν υφέσεις και διέσεις και επιλέγονται από τον συγγραφέα ανάλογα με τις γειτονικές τους λέξεις, με σκοπό τον ρυθμό και την μουσικότητα της φράσης.

1. Μπορεί να παρατηρηθεί κάποια χρονική δυναμική στη μετάφραση της σερβικής λογοτεχνίας;
2. Μπορούν να παρατηρηθούν και να περιγραφούν κάποιες τάσεις;
3. Κάποιες προτιμήσεις συγκεκριμένων λογοτεχνικών ειδών; Πεζογραφία, ποίηση;
4. Ο μεταφραστής ως βασικός παράγοντας στην επιλογή, στην έκδοση, στη διάθεση κλπ. Ποιοι μεταφραστές, πότε;